

ZSIRAI MIKLÓS

A SZOVJETUNIÓBAN ÉLŐ FINNUGOR ÉS SZAMOJÉD NYELVROKONAINK NÉPNEVÉNEK HASZNÁLATA

A Szovjetunió területén élő urali nyelvrokonainkkal először általában az oroszország ismerkedett meg és nevezte el őket hol az illető nép, hol a szomszédok körében hallott megjelölések szerint. Ezek az eleinte etnikai tartalom és hangforma tekintetében is ingadozó elnevezések lassanként megszilárdultak és irodalmi közvetítéssel európaszerte elterjedtek. A magyar nyelvben többnyire a XVIII. században honosodtak meg, a tudományos érdeklődés növekedése következtében egyre mélyebb gyökereket vertek nálunk s bizonyos téves politikai mozgalmak érzelmi túlzások szertelenségeit nem számítva romantikusan meleg hangulati velejáró tapadt hozzájuk. Bízvást állíthatjuk, hogy nálunk senki sem érzi őket csúfneveknek ; a csúfnévi eredet föltevését a nevek komoly etimológiai vizsgálatának eredményei is határozottan megcáfolják.

Amint ismeretes, a Szovjetunió területén élő nyelvrokonaink életében a Nagy Októberi Szocialista Forradalom örvendetes fordulatot jelent : felszabadította őket a cári elnyomás igája alól s intézményesen biztosította politikai, gazdasági, művelődési fejlődésüket. Ezzel párhuzamosan célirányosnak látszott a rosszemlékű régi külső elnevezések helyébe olyan népnevek hivatalos használatba vétele, amelyek az egyes felszabadított nyelvrokonok belső használatában ősi idők óta közkeletűek, tiszteletben állanak, s a népi önérzet nyelvi megtestesítőinek tekinthetők. Ez az új életet jelképező népi önelnevezések rendszere a Szovjetunióban ma már nemcsak a hivatalos használatban jutott uralomra, hanem a társas együttélés minden vonatkozásában elterjedt.

Nekünk, mint az urali nyelvcsalád legnyomósabb tagjának, nemcsak diplomáciai illendőségből, hanem szocialista meggyőződésből, gyengédségből, testvéri szeretetből is csatlakoznunk kell ehhez a természetes és korszerű népnévhasználati reformhoz. Tisztelettel javasolom tehát, hogy ezentúl nyelvrokonainkat a saját maguktól régóta állandóan használt s a Szovjetunióban is kötelezővé tett következő nevekkel illessük :

<i>Korábbi elnevezés</i>	<i>Új népnév</i>
vogul	manysi

osztják	chanti
zürjén	komi
votják	udmurt
cseremisiz	mari
lapl	száme
jurák-szamojéd	nyenyec
tavgy- «	nganaszán
osztják- «	szelkup
Jeniszeji- «	enyec

Az ajánlott névalakokhoz a következő megjegyzéseket tennem :

1. A *vogul* jelentésben használt *manysi* az oroszban *manszi* alakban vált általánossá. Figyelembe kell vennünk, hogy magában a *vogulban* nem *n*, hanem következetesen *jésített* *n* és nem *sz*, hanem minden pontosabb fonetikus átírásban *jésített* *s* szerepel, ennek a hangnak pedig kétségtelenül *š* a fonetikai benyomása, úgyhogy a magyar alaknak ajánlott *manysi* sokkal közelebb esik az eredeti *vogul* alakhoz, mint az oroszban történeti hagyományokon alapuló *manszi*.

2. Az *osztják* helyett ajánlott *chanti* szókezdő mássalhangzója palatális réshang, nem pedig laryngális hang *s* így a *ch*-val való írás mindenképpen megokoltnak tekinthető.

3. A szakirodalmi névrövidítési formák egyéni kezdeményezéseknek tekinthetők s így a végleges rövidítések kialakulása a jövőre bízható.

Zavarok, félreértések elkerülése végett a régi elnevezés követendő :

1. korábban megjelent könyv- és sorozatcímekben ;
2. idézetekben ;

3. folytatólagosan megjelenő munkálatok, sorozatok címében a régi elnevezés mellett zárójelben közölni kell az új elnevezést is.

A Magyar Tudományos Akadémia nyelv- és irodalomtudományi osztálya foglalkozott a fenti javaslattal s azt részletes megvitatás után elfogadta.